

Lea Lakio

KULTALAATTOJA RUOHIKOSSA

Pohjoismainen aivoriihi tulevaisuuden pätevyysvaatimuksista

Pohjolan sampo on etsitty milloin malmina vuorten uumenista, milloin järvimalmina, kaloina tai öljynä veden alta, milloin puuna metsästä - ja on myös löydetty. Sampo muuttaa muotoaan. Puu jalostettiin oppikirjoiksi ja sanomalehdiksi vaurastuttamaan henkistä pääomaamme. Mikä ja missä on sampo nyt jauhamassa menestystä Pohjoismaille ja pohjoismaiselle elämänmuodolle? Yhteinen aivoriihi antoi sille uuden ajan hahmon: moni asia on tärkeä, mutta kyky oppia uutta kaikkein tärkein.

Pohjoismaiden ministerineuvosto nimesi erityisen aivoriihen Pohjolan kansanakatemiassa Göteborgissa pidetyssä konferenssissa joulukuussa 1992. Konferenssin oli järjestänyt pohjoismaisen kansansivistystyön ja aikuiskasvatuksen yhteistyön johtoryhmä, FOVU. Aivoriihen jäsenet ovat olleet eri tavoin yhteydessä pohjoismaiseen kansansivistykseen ja aikuiskoulutukseen ja ovat taustaltaan hyvin erilaisia.

Kaikkiin Pohjoismaihin perustettiin oma ryhmä. Suomalaisen aivoriihen toiminnan koordinoijana ja yhteyshenkilönä muihin kansallisiin ryhmiin on ollut ylitarkastaja Lea Lakio opetushallituksesta. jäsenenä ovat toimineet opetusneuvos Arja Mäkeläinen opetusministeriöstä, toiminnanjohtaja Seppo Niemelä Maa-seudun Sivistysliitosta, johtaja Kari Purhonen Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitosta, rehtori Simo Susiluoto Keski-Uudenmaan aikuiskoulutuskeskuksesta sekä tuottaja Jaani Viherluoto Yleisradiosta. Suomen ryhmä kutsui työn aikana asiantuntijaksi mukaan myös FT Eero Ropon Tampereen yliopistosta. Kirjailija Märta Tikkanen osallistui alkuvaiheessa työhön kirjoituksillaan.

Aivoriihen tehtävänä oli selvittää, millaisia pätevyksiä Pohjoismaiden asukkaat tulevaisuudessa tarvitsevat. Eurooppalainen näkökulma tuli tässä työssä luonnollisesti myös ottaa huomioon. Aivoriihen tuli myös myötävaikuttaa pohjoismaisen kansansivistystyön ja aikuiskoulutuksen profiilin korottamiseen ja vaikutuksen lisäämiseen niin Pohjoismaissa kuin kansainvälisesti.

Aluksi valmisteltiin muutamista tärkeistä teemoista pohjoismaiset luku Paketit (läsetank) siten, että jokainen jäsen kirjoitti näkemyksistään ja tärkeäksi kokemistaan asioista artikkelin. Tällä tavoin luotiin pohjaa työskentelylle ja tutustuttiin sekä kansallisiin että jäsenten henkilökohtaisiin kehittämistavoitteisiin. Perustyön jälkeen jatkettiin yhteisillä keskusteluilla. Kukin maa järjesti vuorollaan yhdessä valittua teemaa käsittelevän seminaarin. Näiden tilaisuuksien tarkoituksena oli yhdessä pohtien prosessoida aihealueen merkitystä kvalifikaatiovaatimusten näkökulmasta. Tanskan aloitusseminaarissa laadittiin puitteet ja periaatteet työskentelylle. Norjan seminaarin aiheena oli se, voidaanko koulutuksella vähentää työttömyyttä. Suomen seminaarissa käytiin läpi aikuiskoulutuksen nykyaikaisia menetelmällisiä ratkaisuja monimuoto-opetuksen ja avoimien oppimisympäristöjen näkökulmasta. Ruotsissa käsiteltiin koulutuksen ja työelämän yhteistyötä. Päätteeksi Islannissa täsmennettiin ja työstettiin loppuraportissa käsiteltäviä painoalueita.

Aikuiskoulutuksen teesejä

Aivoriihen työn kuluessa muodostui lähtökohdiksi mm. seuraavia yhteisiä raportissakin esille tulevia teesejä. Pohjoismaiden tärkein tulevaisuuden investointi on aikuisten pätevyiden jatkuva lisääminen. Uudessa yhteiskunnassa, jossa jäykät ja keskitetyt rakenteet korvataan joustavilla, tiedotusintensiivisillä ja jatkuvasti muuttuvilla verkostomaisilla rakenteilla, on laaja-alainen tieto ja laadukas pätevyys tärkeä voima-alue. Lisäksi on tärkeää pohjoismaiseen perinteeseen kuuluva ihmisarvon ja yksilön kunnioitus ja tasa-arvo, parlamentarismi ja matalien yhteiskuntahierarkioiden perinne.

Muuttuvassa yhteiskunnassa tarvitaan ammatillisten taitojen lisäksi mm. henkistä joustavuutta, kykyä ymmärtää muutoksia ja selviytyä niistä, kykyä sietää erilaisuutta ja kykyä kommunikoida ihmisten kanssa.

Esteettinen, eettinen ja ekologinen pätevyys tulee yhä tärkeämmäksi. jotta tuotteet menestyisivät markkinoilla, on tärkeää että ne ovat korkealaatuisia, ne on valmistettu eettisesti kestävin tuotantomenetelmin ja että niiden elinkaari on sopeutettu luonnon kiertokulkuun. Myös yhteiskunnallisessa kehityksessä painotetaan yhä enenevässä määrin näitä ominaisuuksia.

Tärkein pätevyysvaatimus on kyky oppia uutta. Tieto vanhenee nopeasti. Nykyaikainen työn organisointi tulostavoitteellisine ryhmineen tuo yhä uusia pätevyysvaatimuksia. Painopiste siirtyy opetuksesta oppimiseen, koulutuksesta itsenäiseen opiskeluun, opitusta tiedosta valmiuksiin ja pätevyyyksiin. Hyvin suunnitellut oppimisympäristöt ovat ratkaisevia, jotta tiedon aktiivinen omaksuminen olisi mahdollista.

Aivoriihen enemmistön mukaan oppimisprosessin tärkein käyttövoima olisi motivaatio ja ilo. Yksittäisellä ihmisellä tulee olla mahdollisuus tehdä omaa oppimistyötään omien tavoitteidensa mukaisesti - ja ottaa elämäkokemuksensa mukaan oppimisprosessiin.

Kvalifikaatiovaatimuksista

Loppuraportin työstäminen tapahtui tiukalla aikataululla pienen työryhmän voimin. Suomen edustajana raportointiryhmässä oli Simo Susiluoto.

Työn lopputulos ei ollut yksimielinen. Erityisesti suomalaiset aivoriihen jäsenet olisivat halunneet sekä työskentelyssä että raportissa kiinnitettäväksi enemmän huomiota myös ammatillisiin painoalueisiin, koska suomalaisessa aikuiskoulutusjärjestelmässä yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen väliset rajat hälvänevät koko ajan. Myös yrittäjyyteen ja siihen liittyviin koulutuksellisiin ratkaisuihin olisi toivottu kiinnitettävän enemmän huomiota.

Aivoriihen työn päätuloksena voi mainita yksimielisen näkemyksen siitä, että oppimaan oppiminen on aikamme tärkein sekä taloudellisen kasvun että ihmisen henkilökohtaisen kehittymisen edellytys. Muina kvalifikaatioina voidaan luetella pitkäkin lista muita vaatimuksia, mutta ne ovat yhteiskunnallisen ja taloudellisen sekä kulttuurisen kehityksen myötä vaihtuvia. Tämän hetken vaatimuksina voidaan mainita esimerkiksi kansainvälinen ymmärtämys, kielitaito, symbolien tunnistaminen, yhteistyökyky ja osallistuminen, joustavuus, kyky ajatella kokonaisvaltaisesti ja laaja-alaisesti, avoimuus, motivaatio jatkuvaan kehittymiseen ja oppimiseen. Nämä ominaisuudet eivät ole teknisiä eivätkä akateemisia. Ne ovat inhimillisiä ja perustuvat aivoriihen käsityksen mukaan kasvatukseen, ryhmässä toimimiseen, turvallisuuteen, toisen kunnioitukseen sekä itseluottamukseen. Sen vuoksi tulevaisuuden aikuiskoulutuksessa on yhdistettävä ymmärtämys ja tunne, edistys ja huolenpito, visiot ja materia toisiaan rikastavaksi ja luovaksi, spiraalimaisesti eteneväksi prosessiksi. Elinikäisen oppimisen mahdollisuuksia on kehitettävä sekä laadullisesti että määrällisesti.

Jatkotyöskentelyn painoalueet

Työnsä lopussa aivoriihi asetti etusijalle kuusi aluetta, joihin täytyy panostaa erityisesti, jotta Pohjoismaiden väestön pätevyys kasvaisi ja kehittyisi yhteiskunnallisen kehityksen myötä.

* **Kehittämistyö.** On löydettävä ja kokeiltava uusia suuntia, ratkaisuja ja menetelmiä elinikäistä oppimista varten. Erityisen tärkeää on kehittää alueellisista tarpeista lähteviä toimintamuotoja.

* **Avainhenkilöiden pätevyyksien kehittäminen.** Opettajat, ohjaajat, neuvojat ja muut tiedonvälittäjät tarvitsevat itse jatkuvaa täydennyskoulutusta ja tilaisuuksia kokemusten vaihtoon.

* **Uuden teknologian ja viestinten käyttö.** Mahdollisuudet oppimiseen ja uusien työpaikkojen kehittämiseen on käytettävä hyväksi. Tämä edellyttää kuitenkin samalla jonkinlaista tiedollisen kehityksen haltuunottoa. Uuteen teknologiaan liittyvän välineistön saatavuutta opiskeleville aikuisille on lisättävä.

* **Kokemusten vaihto.** Esimerkkejä hyvistä käytännöistä on koottava ja jaettava entistä laajemmin ja järjestelmällisemmin.

* **Tutkimustoiminta.** Tarvitaan systemaattista, tutkimukseen perustuvaa tietoa aikuisten oppimisprosesseista ja hyvien oppimisympäristöjen kehittämisestä. Tiedon dokumentointijärjestelmää on kehitettävä, jotta tulokset saataisiin kaikkien halukkaiden käyttöön.

* **Kansainvälistyminen.** Maailmanlaajuista integraatiota on vahvistettava kaikissa oppimisympäristöissä. Pohjoismaista kokemusta ja tietämystä aikuiskoulutuksen ratkaisuista on levitettävä muihin maihin.

Ideapankki

Aivoriihi kokosi työnsä lopuksi ideapankin, jossa on esitetty viidelle painoalueelle sijoittuvia projekteja pohjoismaisen aikuiskoulutuksen kehittämiseksi. Niille toivotaan toimintaedellytyksiä mm. ministerineuvostolta ja EU-ohjelmilta. Yksityiskohtaiset ehdotukset on julkaistu raportin loppuliitteessä. Projektit käsittelevät seuraavia alueita:

1. Inhimillinen kasvu ja muutoskyky. Projektin tarkoituksena on yhdistää elinkeinoelämän työntekijöille asettamat vaatimukset yleisempien, elämänkompetenssia koskevien vaatimusten kanssa.
2. Elinkeinoelämän ja aikuiskasvatuksen vuorovaikutus. Työelämässä oppimisen sekä oppivien organisaatioiden kehittäminen.
3. Aikuispedagogien jatkokoulutuksen ja aikuispedagogiikan kehittäminen. Hyvien oppimisympäristöjen kehittäminen.
4. Ohjelmiston ja aineistojen kehittäminen pohjoismaisessa yhteistyössä niin atk:n kuin radion ja television opetusohjelmienkin alueella.
5. Pohjoismaisen aikuiskoulutustietämyksen levittäminen kansainvälisesti niin sisällön ja muodon kuin yhteistyömallienkin osalta.

Aivoriihen työn tulokset on julkaistu tanskan- ja ruotsinkielisinä raporteina. Nimi "Kultalaatat ruohikossa" on lainattu islantilaisesta kansanrunoudesta, "Näkijättären ennustuksista" - jota voi pitää Pohjolan vanhimpana tulevaisuuden tutkimuksena. Raportti (Guletavlorna i gräset - Livslångt lärande för alla) on ostettavissa Painatuskeskuksen myymälöistä. Raportin suomenkielisiä lyhennelmiä saa aivoriihiryhmän jäseniltä.